

DOI: <https://doi.org/10.32782/2519-884X-2024-51-2>
УДК 32:355/359

*Зверєва К. О., аспірант
Сумський національний аграрний університет*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОНЯТЬ: УПРАВЛІННЯ, СТАЛЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО, ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ

***Анотація.** Світова економіка стикалася з багатьма проблемами в минулому, але ніщо не може бути більш нагальним, ніж продовольча криза, а також криза цін на продовольство, з якою вона зіткнулася в недавньому минулому. Стале сільське господарство – це потужний підхід, який ставить на перше місце здоров'я планети, людей та екосистем. Впроваджуючи екологічні методи ведення сільського господарства, ми можемо виробляти поживну їжу, захищати природні ресурси, зберегти біорізноманіття та пом'якшувати наслідки зміни клімату. Стале сільське господарство є дієвим підходом стійкої та екологічної агропродовольчої системи. Впроваджуючи екологічні методи ведення сільського господарства (сталі екопрактики), ми можемо покращити здоров'я ґрунтів, захистити водні ресурси, зберегти біорізноманіття та зменшити використання хімічних речовин. Перехід до сталого сільського господарства – це не лише етичний вибір, а й практичний підхід до забезпечення продовольчої безпеки, захисту довкілля та пом'якшення наслідків зміни клімату. Мета – проаналізувати теоретичні засади та провести компаративний аналіз понять «управління», «стале сільське господарство», «повоєнне відновлення». Методи дослідження: бібліографічний аналіз; аналіз; синтез; компаративний аналіз. Управління відіграє ключову роль у сталому сільському господарстві та повоєнному відновленні. Ефективне управління сталим сільським господарством сприятиме реалізації таких завдань як: підвищення продуктивності сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки; захист навколишнього середовища та збереження природних ресурсів; підвищення добробуту сільського населення; створення сталих сільських територій. Разом із тим, управління сталим сільським господарством має свої особливості, які пов'язані зі складністю сільськогосподарських систем; невизначеністю зовнішнього середовища (воєнний стан, пандемії); необхідністю врахування потреб різних зацікавлених сторін. Враховуючи той факт, що повоєнне відновлення є складним процесом, який потребує ретельного планування та координації зусиль багатьох економічних агентів різних інституційних секторів, управління сталим сільським господарством в умовах повоєнного відновлення покликане на вирішення таких завдань як: визначення пріоритетів відновлення; залучення ресурсів; координація дій різних учасників; моніторинг прогресу з відновлення.*

***Ключові слова:** управління, воєнний стан, повоєнне відновлення, сталий розвиток, стале сільське господарство, сталі методи ведення сільського господарства.*

JEL code classification: O16, Q01, O13

Постановка проблеми. Успіх «зеленої революції» став можливим завдяки впровадженню високоврожайних сортів сільськогосподарських культур та політичній підтримці, що сприяє використанню сучасних засобів виробництва, таких як хімічні добрива та пестициди. Включення тварин поліпшених порід у сільськогосподарську систему, орієнтовану на врожай, посилює підходи до досягнення довгострокової продовольчої безпеки. Однак стійкість таких сільськогосподарських систем, що базуються на високих зовнішніх ресурсах, зараз ставиться під сумнів з точки зору їхньої сталості. Зараз зрозуміло, що стратегічними цілями розвитку сільського господарства країни, особливо з економікою, що розвивається, є підтримання зростання сільськогосподарського виробництва та продуктивності на основі екосистемного підходу. Сталість в основному пов'язана з ефективним та раціональним використанням природних ресурсів, що стало обов'язковим для урядів, донорів, практиків та загальним занепокоєнням на міжнародній арені протягом останніх трьох десятиліть.

Система сталого сільського господарства включатиме нові технології або практики, які підвищать продуктивність фермерів без значного негативного впливу на навколишнє середовище та матимуть позитивний вплив на природний, соціальний та людський капітал.

Агроекосистеми країни, які включають рослинництво, тваринництво, рибальство та лісове господарство, сукупно забезпечують майже всі продовольчі та інші потреби населення.

В результаті дезінтеграції, спричиненої структурними, технологічними та інституційними змінами, викликаними сучасним розвитком, агроєкосистема села стала дестабілізованою. Це призвело до надмірної залежності від зовнішніх ресурсів, а отже, самодостатність сільської агроєкосистеми перестала існувати, за винятком деяких віддалених районів. Соціальна, економічна та екологічна сталість є трьома стовпами системи сталого розвитку сільського господарства та виробництва продуктів харчування. Сучасній традиційній практиці сільського господарства, орієнтованій на високі затрати, бракує принципів сталого розвитку, коли баланс поживних речовин став негативним для багатьох систем, більше обробляється маргінальних земель, зменшилися громадські пасовища, худоба стала більш залежною від кормів, вирощених на сільськогосподарських угіддях, і т. д. Таким чином, розробка нових та інноваційних стратегій управління є необхідністю для використання максимальних переваг інтегрованих систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних основ понять «управління», «стале сільське господарство», «повоєнне відновлення» присвячено праці багатьох дослідників, серед яких: Ф. Тейлор, А. Файоль, Г. Емерсон, Е. Мейо, Д. Мак-Грегор, Р. Лайкерт, К. Левін, Р. Лайкерт, Д. Мак-Клелланд, Л. фон Берталанфі, А. Богданов, Р. Акофф, П. Друкер, Ф. Фідлер, Дж. Вудкок та інші. Аналізуючи визначення дослідників щодо вищезазначених понять, зазначимо, що управління сталим сільським господарством у післявоєнному відновленні передбачає систему від планування до контролю (В. Тарасенко, А. Симон, А. Файоль) ведення сільського господарства, забезпечуючи продуктивність, екологічну сталість та економічну вигоду (В. Вернигора, Дж. Претті) у контексті післявоєнного відновлення.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження – проаналізувати теоретичні засади та провести компаративний аналіз понять «управління», «стале сільське господарство», «повоєнне відновлення». Методи дослідження: бібліографічний аналіз; аналіз; синтез; компаративний аналіз. Управління відіграє ключову роль у сталому сільському господарстві та повоєнному відновленні. Ефективне управління сталим сільським господарством сприятиме реалізації таких завдань як: підвищення продуктивності сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки; захист навколишнього середовища та збереження природних ресурсів; підвищення добробуту сільського населення; створення сталих сільських територій.

Виклад основного матеріалу. Світова економіка стикалася з багатьма проблемами в минулому, але ніщо не може бути більш нагальним, ніж продовольча криза, а також криза цін на продовольство, з якою вона зіткнулася в недавньому минулому. Стале сільське господарство – це потужний підхід, який ставить на перше місце здоров'я планети, людей та екосистем. Впроваджуючи екологічні методи ведення сільського господарства, ми можемо виробляти поживну їжу, захищати природні ресурси, зберігати біорізноманіття та пом'якшувати зміни клімату.

Стале сільське господарство є наріжним каменем стійкої та екологічно чистої продовольчої системи. Впроваджуючи екологічні методи ведення сільського господарства, ми можемо покращити здоров'я ґрунтів, захистити водні ресурси, зберегти біорізноманіття та зменшити використання хімічних речовин. Перехід до сталого сільського господарства – це не лише етичний вибір, а й практичний підхід до забезпечення продовольчої безпеки, захисту довкілля та пом'якшення наслідків зміни клімату.

Розглянемо детальніше існуючі підходи до визначення поняття «управління» (табл. 1).

Аналіз підходів українських дослідників до визначення поняття «управління» свідчить про різноманітність трактувань, які підкреслюють різні аспекти цього явища. Визначення управління охоплюють як системні, так і процесуальні підходи, де наголошується на цілеспрямованому впливі, прийнятті рішень та координації діяльності для досягнення поставлених цілей. Дослідники розглядають управління як науку, практику та мистецтво, з акцентом на його структурні елементи (суб'єкт, об'єкт і процес), а також на важливість забезпечення стійкого розвитку системи та ефективної організації людської діяльності. Таким чином, не існує єдиного універсального визначення поняття «управління». Різні автори пропонують різні дефініції, які фокусуються на різних аспектах цього складного та багатогранного явища.

Таблиця 1

Підходи українських дослідників до визначення поняття «управління»

Автор	Визначення
О. Гетьман	Управління – це цілеспрямований вплив на об’єкт управління з метою його упорядкування, збереження та розвитку.
В. Бакуменко	Управління – це система відносин, що виникають у процесі цілеспрямованого впливу на керовану систему для досягнення поставлених цілей.
А. Чухно	Управління – це сукупність принципів, методів, форм та інструментів впливу на керовану систему для забезпечення її ефективної роботи.
Ю. Пахомов	Управління – це процес прийняття та реалізації управлінських рішень, спрямований на досягнення поставлених цілей.
Є. Логінова	Управління – це вид людської діяльності, спрямований на організацію та координацію роботи людей для досягнення спільних цілей.
В. Тарасенко	Управління – це система, яка складається з трьох основних елементів: суб’єкта управління, об’єкта управління та процесу управління.
О. Кириченко	Управління – це мистецтво впливати на людей для досягнення поставлених цілей.
Д. Попов	Управління – це наука і практика прийняття та реалізації управлінських рішень.
М. Довгань	Управління – це процес впливу на керовану систему з метою забезпечення її стійкого розвитку.

Джерело: [1–9]

Таблиця 2

Підходи зарубіжних дослідників до визначення поняття «управління»

Автор	Визначення
F. W. Taylor	Управління – це наука про те, як робити роботу краще і дешевше.
H. Fayol	Управління – це сукупність п’яти основних функцій: планування, організація, розпорядження, координація та контроль.
M. Weber	Управління – це система панування, заснована на легітимній владі.
E. Mayo	Управління – це процес, який враховує людський фактор і прагне до підвищення мотивації та задоволеності працею.
C. I. Barnard	Управління – це система співпраці, спрямована на досягнення спільних цілей.
H. A. Simon	Управління – це процес прийняття рішень.
D. McGregor	Управління – це сукупність двох основних стилів: теорія X і теорія Y.
P. Drucker	Управління – це специфічний вид діяльності, спрямований на досягнення цілей через працю інших людей.
R. L. Katz	Управління – це сукупність трьох основних навичок: технічні, людські та концептуальні.
H. Mintzberg	Управління – це робота, що включає виконання трьох основних ролей: міжособистісної, інформаційної та прийняття рішень.

Джерело: [10–19]

Зарубіжні дослідники підходять до визначення поняття «управління» з різних точок зору, охоплюючи як технічні, так і соціально-поведінкові аспекти. Визначення включають науково-технічні підходи до підвищення ефективності роботи (Taylor), акцент на функціях управління (Fayol), легітимність влади (Weber), людський фактор і мотивацію (Mayo), прийняття рішень (Simon), співпрацю для досягнення спільних цілей (Barnard), а також різні стилі управління (McGregor). Drucker, Katz і Mintzberg підкреслюють важливість діяльності через працю інших людей, основних управлінських навичок та ролей, що формують комплексний підхід до управління в сучасному світі.

Більшість визначень поняття «управління», наведених у таблицях 1, 2 підкреслюють такі його ключові характеристики як цілеспрямованість; вплив; системність; рішення; люди (людський капітал) (рис. 1).

У таблиці 3 узагальнено результати ретроспективного аналізу існуючих наукових шкіл та теорій управління.

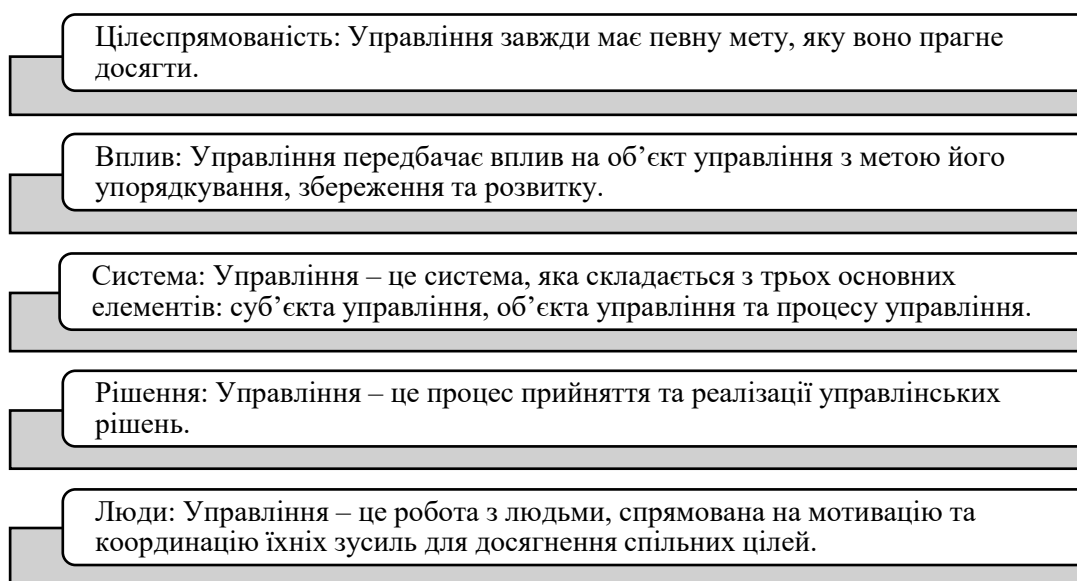

Рис. 1. Складові визначення поняття «управління» в роботах українських та зарубіжних дослідників

Джерело: узагальнено автором

Таблиця 3

Наукові школи та теорії управління

Школа	Характеристика	Представники
Класична школа	Акцент на раціоналізації виробництва, підвищенні ефективності праці та жорсткому контролі.	Ф. Тейлор, А. Файоль, Г. Емерсон
Школа людських відносин	Акцент на людському факторі, мотивації та задоволеності працею.	Е. Мейо, Д. Мак-Грегор, Р. Лайкерт
Школа поведінкових наук	Акцент на поведінці людей в організації, груповій динаміці та лідерстві.	К. Левін, Р. Лайкерт, Д. Мак-Клелланд
Школа системного підходу	Розгляд організації як відкритої системи, що взаємодіє з навколишнім середовищем.	Л. фон Берталанфі, А. Богданов, Р. Акофф
Ситуаційний підхід	Вибір оптимального підходу до управління залежно від ситуації.	П. Друкер, Ф. Фідлер, Дж. Вудкок
Процесний підхід	Акцент на управлінні як на процесі, що складається з взаємопов'язаних етапів.	А. Файоль, Г. Саймон, І. Ансофф

Джерело: [20–25]

Розглянемо детальніше підходи до визначення поняття «стале сільське господарство» (табл. 4).

Нинішня система виробництва продуктів харчування в Україні, що базується на великомасштабному монокультурному виробництві та централізованій логістиці й переробці, є недостатньо стійкою і дуже вразливою до зовнішніх загроз. Світовий банк та інші міжнародні фінансові організації відіграють суперечливу роль у розвитку українського агробізнесу. Історично вони сприяли реформам в аграрному та земельному секторах, які призвели до

довгострокових екологічних наслідків, централізації фінансових і природних ресурсів та подальшого переходу всієї країни до інтенсивного виробництва.

Таблиця 4

Підходи до визначення поняття «стале сільське господарство»

Автор	Визначення
A. Мороз	Стале сільське господарство – це система ведення сільського господарства, яка забезпечує: Збереження та відновлення природних ресурсів; Економічну ефективність; Соціальну справедливість.
B. Вернигора	Стале сільське господарство – це система ведення сільського господарства, яка ґрунтується на трьох основних принципах: Екологічна відповідальність; Економічна доцільність; Соціальна справедливість.
J. Pretty	Стале сільське господарство – це система ведення сільського господарства, яка забезпечує: Продуктивність; Екологічну стійкість; Економічну вигоду; Соціальну справедливість.
D. Tilman	Стале сільське господарство – це система ведення сільського господарства, яка відповідає потребам сучасного суспільства, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу і забезпечуючи продовольчу безпеку майбутніх поколінь.

Джерело: [26–29]

Сільське господарство залишається пріоритетом для Міжнародної фінансової корпорації (МФК), підрозділу Світового банку, що займається кредитуванням приватного сектору, який планує інвестувати 1,5 мільярда доларів у банківський, сільськогосподарський та інфраструктурний сектори України в рамках програм реконструкції.

Інвестиції мають бути використані стратегічно для досягнення глибшої якісної трансформації сектору, оскільки Україна має плани та крокує європейським курсом до рівноправного членства у ЄС. Інституції ЄС, державні інвестори та громадянське суспільство повинні об'єднати зусилля для пошуку шляхів відновлення та переорієнтації сільськогосподарської системи країни. Враховуючи У центрі цих зусиль мають бути малі фермери, прозорість та сталість, що має бути на першому місці в будь-якому порядку денному. Декарбонізоване і децентралізоване виробництво, здатне адаптуватися до зміни клімату, буде менш вразливим і більш стійким як для України, так і для глобальної продовольчої безпеки.

За оцінками другої Оперативної оцінки збитків і потреб України, проведеної спільно Світовим банком, урядом України, Європейською комісією та Організацією Об'єднаних Націй, потреби у реконструкції та відновленні сільськогосподарського виробництва в Україні становитимуть 29,7 мільярда доларів США у період з 2024 по 2033 роки. Однак оцінка визнає власні обмеження в підрахунку довгострокових непрямих втрат для сектору, таких як деградація ґрунтового покриву та забруднення, спричинені військовими діями. Таким чином, для відновлення пошкоджених земель та сільськогосподарського відродження деокупованих територій в Україні знадобиться досвід та фінансування.

Більше того, кожен новий день війни поглиблює довгострокові наслідки для сільськогосподарського виробництва та життєдіяльності сільського населення. Для того, щоб відбудова та подальший розвиток звільнених територій були успішними, Україна має забезпечити життєздатність сільських територій та сільського господарства.

По-перше, сільська місцевість, незважаючи на найвищий рівень бідності в Україні, є місцем праці для 80 % усіх працівників сільського господарства, включаючи неофіційних працівників і одноосібників. Саме тому створення умов доступу до природних і фінансових ресурсів, знань та інформаційних технологій для малих і середніх виробників в аграрному секторі є вкрай важливим.

По-друге, необхідними є заходи, спрямовані на пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптацію до них. За останнє десятиліття, до початку повномасштабної війни, з усіх секторів економіки України сільське господарство продемонструвало найбільш різку тенденцію до зростання викидів парникових газів, збільшившись майже на 30 відсотків. Деградація ґрунтів і України – це проблема, яка хвилює науковців та практиків вже понад 70 років. Крім того, врожайність озимої пшениці в степовій зоні України є однією з найбільш нестабільних у світі, що свідчить про серйозні наслідки зміни клімату.

Нарешті, забезпечення прозорості ринку землі є ще одним важливим аспектом. Ринок землі функціонував протягом усієї війни. Однак через воєнний стан важко оцінити концентрацію земельної власності та рівень громадського моніторингу. Ефективне державне регулювання та прозорість даних мають стати пріоритетами на другому етапі реформи ринку землі в Україні, який має розпочатися у 2024 році [30].

Хоча багато хто може очікувати, що за рахунок гнучкості агровиробників сектор швидко відновиться до довоєнного рівня і навіть зросте, відновлення сектору має виходити за рамки нарощування показників зростання за будь-яку ціну. Міжнародні фінансові інституції мають зосередитися на забезпеченні ліквідності невеликих фермерських господарств, гарантуванні екологічно стійких інвестицій та прозорого ринку землі для відновлення аграрного сектору [30].

Управління відіграє ключову роль у сталому сільському господарстві та повоєнному відновленні. Ефективне управління сталим сільським господарством сприятиме реалізації таких завдань як: підвищення продуктивності сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки; захист навколишнього середовища та збереження природних ресурсів; підвищення добробуту сільського населення; створення сталих сільських територій.

Разом із тим, управління сталим сільським господарством має свої особливості, які пов'язані зі складністю сільськогосподарських систем; невизначеністю зовнішнього середовища (воєнний стан, пандемії); необхідністю врахування потреб різних зацікавлених сторін. Підходи до управління сталим сільським господарством мають включати принципи збереження ґрунтів від деградації та забруднення, з врахуванням конкурентоспроможності виробників на світових ринках, задовольняючи зростаючий попит на екологічно вироблені товари, а також забезпечуючи більш сталу позицію на світовому ринку, беручи до уваги вимоги сталого розвитку, які мають на меті скерувати сільськогосподарське виробництво та торгівлю для кращого вирішення різноманітних проблем сталого розвитку [31].

Враховуючи, що з 17 Цілей сталого розвитку (SDG), які поставлені на меті ООН до 2030 року [35], більшість безпосередньо пов'язана з сільським господарством, від ефективного управління сталим агробізнесом залежить майбутнє продовольчих систем, особливо у вразливий період війни та післявоєнного відновлення.

Однією з моделей для подальшого розвитку може бути ідея сільського господарства, що підтримується громадою, яке може принести користь як місцевим жителям, так і виробникам. Це також може сприяти збільшенню свідомості щодо погіршення навколишнього середовища та безпеки харчових продуктів як для малих і середніх підприємств, малих господарств, так і для громади [34].

Висновки. Враховуючи той факт, що повоєнне відновлення є складним процесом, який потребує ретельного планування та координації зусиль багатьох економічних агентів різних інституційних секторів, управління сталим сільським господарством в умовах повоєнного відновлення покликане на вирішення таких завдань як: визначення пріоритетів відновлення; залучення ресурсів; координація дій різних учасників; моніторинг прогресу з відновлення.

Прикладами взаємозв'язку між управлінням, сталим сільським господарством та повоєнним відновленням можуть слугувати: впровадження сталих сільськогосподарських практик, таких

як сівозміна, методики регенеративного та органічного землеробства, агролісомеліорація, контурне та точне землеробство, які можуть допомогти відновити деградовані землі і підвищити їх родючість, а також зберегти біорізноманіття і чистоту. Створення кооперативів та інших сільськогосподарських об'єднань може допомогти фермерам отримати доступ до ресурсів, інформації та ринків.

Інвестиції в освіту та дослідження можуть допомогти в управлінні сталим агробізнесом та підвищити кваліфікацію сільськогосподарських кадрів, а застосування ресурсоефективних технологій та екологічних практик сприятимуть резистентності агропродовольчих систем до криз на сталому шляху розвитку агробізнесу у післявоєнній відбудові.

Оскільки ефективність і стійкість сільського господарства залежать від стану навколишнього середовища, практичні досліди, засновані на результатах тематичних досліджень впровадження практик сталого сільського господарства в зонах збройних конфліктів, можуть бути цінними не тільки для пом'якшення впливу на навколишнє середовище та продовольчу безпеку лише в Україні, а й в інших країнах, які постраждали від війни. Ефективне управління може допомогти зробити сільське господарство більш сталим, а повоєнне відновлення – більш швидким та ефективним.

Список використаних джерел:

1. Гетьман О. Державне управління: Навчальний посібник. Київ: Видавництво «Академія», 2007.
2. Бакуменко В. Менеджмент: Навчальний посібник. Київ: «Київський національний економічний університет», 2004.
3. Чухно А. Менеджмент: Підручник. Київ: «Академія», 2009.
4. Пахомов Ю. Теорія та практика управління: Навчальний посібник. Київ: «Літера ЛТД», 2006.
5. Логінова С. Менеджмент: Навчальний посібник. Київ: «Київський національний університет імені Тараса Шевченка», 2008.
6. Тарасенко В. Менеджмент: Навчальний посібник. Київ: «Київський національний університет будівництва і архітектури», 2007.
7. Кириченко О. Менеджмент: Навчальний посібник. Київ: «Видавництво “Академія”», 2005.
8. Попов Д. Теорія та практика управління: Навчальний посібник. Київ: «Київський національний економічний університет», 2006.
9. Довгань М. Менеджмент: Підручник. Київ: «Академія», 2009.
10. Taylor, F. W. The principles of scientific management. New York: Harper & Brothers, 1911.
11. Fayol, H. General and industrial management. London: Pitman, 1949.
12. Weber, M. The theory of social and economic organization. Oxford University Press, 1947.
13. Mayo, E. The human problems of an industrial civilization. New York: The Macmillan Company, 1933.
14. Barnard, C. I. The functions of the executive. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1938.
15. Simon, H. A. Administrative behavior: A study of decision-making processes in administrative organizations. New York: The Free Press, 1947.
16. McGregor, D. The human side of enterprise. New York: McGraw-Hill, 1960.
17. Drucker, P. F. The practice of management. New York: Harper & Row, 1954.
18. Katz, R. L. Skills of an effective administrator. *Harvard Business Review*, 1955, 33 (1), 33–42.
19. Mintzberg, H. The nature of managerial work. New York: Harper & Row, 1973.
20. Taylor, F. W. The principles of scientific management. New York: Harper & Brothers, 1911.
21. Mayo, E. The human problems of an industrial civilization. New York: The Macmillan Company, 1933.
22. Lewin, K. A dynamic theory of personality. New York: McGraw-Hill, 1935.
23. von Bertalanffy, L. General system theory: Foundations, development, applications. New York: George Braziller, 1968.
24. Drucker P. F. The practice of management. New York: Harper & Row, 1954.
25. Fayol H. General and industrial management. London: Pitman, 1954.
26. Мороз А. Стале сільське господарство: теорія та практика. Київ: Аграрна наука, 2012.
27. Вернигора В. Стале сільське господарство: концепція, принципи, шляхи реалізації. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2008.
28. Pretty, J. N. Agricultural sustainability: concepts, principles and practices. New York: Earthscan, 2008.
29. Tilman, D. Agricultural sustainability: defining the problem. *Environmental Science & Technology*, 2002, 36 (11), 2280–2287.
30. Ukraine's post-war agricultural recovery: Returning to the way things were is not enough. URL: <https://www.brettonwoodsproject.org/2023/10/ukraines-post-war-agricultural-recovery-returning-to-the-way-things-were-is-not-enough/>
31. Climate change and food security: risks and responses. Food and Agriculture Organization of United Nations. Sustainable Food and Agriculture, 2002. URL: <https://www.fao.org/sustainability/background/en/>

32. Communication Long-term-competitiveness. Retrieved April 4, 2024. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2023-03/Communication_Long-term-competitiveness.pdf
33. Impact of the Ukraine-Russia conflict on global food security and related matters under the mandate of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Retrieved March 22, 2024. URL: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/EN_125.pdf
34. Nick Saltmarsh, J. M. D. N. L. The impact of community supported agriculture, 2011.
35. The 17 Goals. Sustainable Development, Date Assessed 15.04.2024. URL: <https://sdgs.un.org/goals>

References:

1. Hetman, O. (2007). Derzhavne upravlinnia: Navchalnyi posibnyk [Public administration: A textbook]. Kyiv: Vydavnytstvo "Akademiia".
2. Bakumenko, V. (2004). Menedzhment: Navchalnyi posibnyk [Management: A textbook]. Kyiv: "Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet".
3. Chukhno, A. (2009). Menedzhment: Pidruchnyk [Management: A textbook]. Kyiv: "Akademiia".
4. Pakhomov, Yu. (2006). Teoriia ta praktyka upravlinnia: Navchalnyi posibnyk [Theory and practice of management: A textbook]. Kyiv: "Litera LTD".
5. Loginova, Ye. (2008). Menedzhment: Navchalnyi posibnyk [Management: A textbook]. Kyiv: "Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka".
6. Tarasenko, V. (2007). Menedzhment: Navchalnyi posibnyk [Management: A textbook]. Kyiv: "Kyivskiy natsionalnyi universytet budivnytstva i arkhitektury".
7. Kyrychenko, O. (2005). Menedzhment: Navchalnyi posibnyk [Management: A textbook]. Kyiv: Vydavnytstvo "Akademiia".
8. Popov, D. (2006). Teoriia ta praktyka upravlinnia: Navchalnyi posibnyk [Theory and practice of management: A textbook]. Kyiv: "Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet".
9. Dovhan, M. (2009). Menedzhment: Pidruchnyk [Management: A textbook]. Kyiv: "Akademiia".
10. Taylor, F. W. (1911). *The principles of scientific management*. New York: Harper & Brothers.
11. Fayol, H. (1949). *General and industrial management*. London: Pitman.
12. Weber, M. (1947). *The theory of social and economic organization*. Oxford University Press.
13. Mayo, E. (1933). *The human problems of an industrial civilization*. New York: The Macmillan Company.
14. Barnard, C. I. (1938). *The functions of the executive*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
15. Simon, H. A. (1947). *Administrative behavior: A study of decision-making processes in administrative organizations*. New York: The Free Press.
16. McGregor, D. (1960). *The human side of enterprise*. New York: McGraw-Hill.
17. Drucker, P. F. (1954). *The practice of management*. New York: Harper & Row.
18. Katz, R. L. (1955). Skills of an effective administrator. *Harvard Business Review*, 33 (1), 33–42.
19. Mintzberg, H. (1973). *The nature of managerial work*. New York: Harper & Row.
20. Taylor, F. W. (1911). *The principles of scientific management*. New York: Harper & Brothers.
21. Mayo, E. (1933). *The human problems of an industrial civilization*. New York: The Macmillan Company.
22. Lewin, K. (1935). *A dynamic theory of personality*. New York: McGraw-Hill.
23. von Bertalanffy, L. (1968). *General system theory: Foundations, development, applications*. New York: George Braziller.
24. Drucker, P. F. (1954). *The practice of management*. New York: Harper & Row.
25. Fayol, H. (1954). *General and industrial management*. London: Pitman.
26. Moroz, A. (2012). Stale silske hospodarstvo: teoriia ta praktyka [Sustainable agriculture: Theory and practice]. Kyiv: Ahrarna nauka.
27. Vernyhora, V. (2008). Stale silske hospodarstvo: kontseptsii, pryntsyipy, shliakhy realizatsii [Sustainable agriculture: Concept, principles, implementation]. Kyiv: NNTs "Instytut ahrarnoi ekonomiky".
28. Pretty, J. N. (2008). *Agricultural sustainability: Concepts, principles and practices*. New York: Earthscan.
29. Tilman, D. (2002). Agricultural sustainability: Defining the problem. *Environmental Science & Technology*, 36 (11), 2280–2287.
30. Ukraine's post-war agricultural recovery: Returning to the way things were is not enough. Available at: <https://www.brettonwoodsproject.org/2023/10/ukraines-post-war-agricultural-recovery-returning-to-the-way-things-were-is-not-enough/>
31. Climate change and food security: Risks and responses. *Food and Agriculture Organization of United Nations. Sustainable Food and Agriculture*, 2002. Available at: <https://www.fao.org/sustainability/background/en/>
32. Communication Long-term-competitiveness. Retrieved April 4, 2024. Available at: https://commission.europa.eu/system/files/2023-03/Communication_Long-term-competitiveness.pdf
33. Impact of the Ukraine-Russia conflict on global food security and related matters under the mandate of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Retrieved March 22, 2024. Available at: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/EN_125.pdf
34. Saltmarsh, N., & J. M. D. N. L. (2011). *The impact of community supported agriculture*.
35. The 17 Goals. *Sustainable Development*. Date Assessed: 15.04.2024. Available at: <https://sdgs.un.org/goals>

Zvierieva K. O., PhD student
Sumy National Agrarian University

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE CONCEPTS: GOVERNANCE, SUSTAINABLE AGRICULTURE, POST-WAR RECONSTRUCTION

Abstract. *The global economy has faced many challenges in the past, but none more pressing than the food crisis and the food price crisis it has faced in the recent past. Sustainable agriculture is a powerful approach that puts the health of the planet, people and ecosystems first. By adopting sustainable farming practices, we can produce nutritious food, protect natural resources, conserve biodiversity and mitigate climate change. Sustainable agriculture is the cornerstone of a resilient and environmentally friendly food system. By adopting environmentally friendly farming practices, we can improve soil health, protect water resources, conserve biodiversity and reduce the use of chemicals. The transition to sustainable agriculture is not only an ethical choice, but also a practical approach to ensuring food security, protecting the environment and mitigating climate change. The purpose is to analyse the theoretical foundations and conduct a comparative analysis of the concepts of “management”, “sustainable agriculture”, and “post-war recovery”. Research methods: bibliographic analysis; analysis; synthesis; comparative analysis. Governance plays a key role in sustainable agriculture and post-war recovery. Effective governance of sustainable agriculture will contribute to the implementation of such tasks as: increasing agricultural productivity and ensuring food security; environmental protection and conservation of natural resources; improving the welfare of the rural population; and creating sustainable rural areas. However, in view of the above, sustainable agriculture management has its own peculiarities, which are related to the complexity of agricultural systems; uncertainty of the external environment (martial law, pandemics); and the need to take into account the needs of different stakeholders. Given the fact that post-war recovery is a complex process that requires careful planning and coordination of efforts of many economic agents from different institutional sectors, sustainable agriculture governance in post-war recovery is designed to address the following tasks: setting recovery priorities; attracting resources; coordinating the actions of various actors; monitoring recovery progress.*

Keywords: *governance, martial law, post-war recovery, sustainable development, sustainable agriculture, sustainable agropractices.*